

תוכן עניינים

מבוא- עמ' 3

1. 'חייך ומותך אבי'- עמ' 5

2. 'בהיותי ילד'- עמ' 7

3. 'אמי אפתה לי את כל העולם'- עמ' 10

4. 'לא כברושי'- עמ' 11

סיכום- עמ' 14

רשימת מקורות- עמ' 15

מבוא

שירת עמיחי מתוארת על ידי חוקרים שונים כמי שפנתה מהחווייה הקולקטיבית שבוטאה בשירת דור הפלמ"ח אל החוויה האישית, מן ה"אנחנו" אל ה"אני". (ויסברוד (2002) מתארת בספרה כיצד הדבר בא לידי ביטוי באופיים האוטוביוגרפי של רבים משירי עמיחי בהם האני השירי שר על עצמו, על חייו, אהבותיו וזיכרונותיו- מנקודת מבטו האישית. יתרה מכך, שביט (2001) מתאר כיצד עמיחי נכנס אל עולם השירה העברית בסיטואציה של תמורה פואטית גדולה - מעבר מתקופה של זיקה מרכזית לעולם השירה המודרנית הרוסית, על סגנונותיה וצורותיה הייחודיים, לעולם השירה המערבית המודרנית, בראש וראשונה האנגלית-האמריקאית ובמידה מסוימת הגרמנית; ומעבר משירה שהפרוזודיה הבסיסית שלה מסורתית, דהיינו, מבוססת על משקל סדיר, חריזה סדירה ומבנה סטרופי סדיר, לשירה חופשית, ללא משקל סדיר, ללא חריזה סדירה וללא מבנה סטרופי סדיר.

באופן זה, מתארת ויסברוד (2002) את הסגנון הצורני והלשוני הייחודי לשירת עמיחי, היא מביאה את ציטוטו של הר-אבן שתיאר את שירת עמיחי כ: "רסיסים של שורות, שברים של דימויים מלוקטים באקראי לאו דווקא מתוך היגיון פנימי מוכרח (הר-אבן, 1958). סגנון ייחודי זה, כונה על ידי חוקרים שונים בשם 'מבנה קטלוגי'. ערפלי (1986) מתאר את המבנה הקטלוגי כרשימה של פריטים שאינם תלויים זה בזה או משתלשלים זה מזה, אך אף על פי כן יש להם מכנה משותף שמקשר אותם זה לזה. לדעתו של החוקר, הקטלוג, הוא תופעה אוניברסלית בשירה הן ככינוי לסוג של תבנית או לעקרון הקישור שעל-פיו מצטרפים פרטים, והן ככינוי לסוג של מבנה שיר. הוא מתאר כיצד מרכזיותה והיקפה של תופעת הקטלוג ושל תופעות קטלוגיות בשירת עמיחי הינה גדולה ביותר ובאמצעות המבנה המשותף אפשר לתאר לא רק את המשותף לשירים, אלא גם את ההבדלים ביניהם.

לא רק זאת, אלא שחוקרים כמו ערפלי (1986) וויסברוד (2002) עומדים על קשר בין מבנה הטקסט של השיר העמיחי, לבין המבנה של חטיבות העולם שניתן לשחזר על פי טקסט זה, על ההקבלה שבין מבנה הלשון ומבנה העולם בשירת עמיחי. באופן זה, מתאר ערפלי (1986) כיצד ארגון הלשון של עמיחי ככפוף לתכלית תמאטית מוגדרת – יוצר ייצוג סוג מסוים של עולם או חווית עולם הנועד להפנות תשומת לבו של הקורא לבעייתיות הכרוכה בעצם השימוש בלשון.

ערפלי, תופס את מבנה השיר העמיחי כמבנה קטלוגי, המבוסס על מתח בין ארגון להיעדרו, כאשר יש קשר בין חומרי השיר השונים, קשר הבא לידי ביטוי בראש ובראשונה בזיקתם המשותפת ל"אני" השירי, כולם יחד מעצבים את חייו כפי שחי אותם, את עולמו כפי שחווה וקלט אותו במקום מסוים וברגע מסוים. כלומר, "האני השירי" הוא ה"מכנה המשותף", הגג שתחתיו מכונסים חומרי השיר.

להלן ברצוני לבחון את האופן בו המבנה הקטלוגי בא לידי ביטוי בארבעה שירים של עמיחי מתוך ספר שיריו הראשון: "עכשיו ובימים אחרים", ואת האופן בו מבנה קטלוגי זה משקף את ייחודו של "האני השירי" בשירת עמיחי, תוך בחינת זיקת הגומלין שבין מבנה לצורה ומשמעות יצירתו של עמיחי.

1. "חייך ומותך אבי"

ויסברוד (2002) מתארת בספרה כיצד היא מתארת כיצד משיריו של עמיחי קשה למצוא הבחנה ברורה בין האני השירי לבין המשורר הביוגרפי. היא מתארת כיצד דמות "האני השירי" העולה מיצירתו של עמיחי הינה דמות אני שירי של "אדם מן השורה" שאף נוטה לפאסיביות. באופן זה, לדעתה, מבנה הקטלוג שבבסיס השירים מסכל כל אפשרות לאפיינו כמי שחושב מחשבה עיונית שיטתית ומהווה מראה לביטוי אותנטי לחווייתו של אדם רגיל שחווה את העולם כנטול סדר וארגון. באופן זה, מתארת ויסברוד (שם) כיצד גם השימוש בלשון יומיומית, המסמלת את עולמו הפיזי, הרגשי והאידיאלי של אדם בן זמננו המקיפה את כל חומרי ההתנסות שלו, כלומר גם הלשון היא סובייקטיבית ומתבססת על שימוש רב בדימויים ומטאפורות וביסוסם על חומרי "העולם הזה", על מציאות חייו של אדם.

גם ערפלי (1986) שותף לתיאורים אלה של ויסברוד, ומתאר כיצד היחיד כמוצב במרכז עולמה של שירת עמיחי- אך המבנה הקטלוגי ממחיש את היותו 'מרכז העולם ולא כלום', סובייקטיבי ושרירותי, לא ניתן לגיבוש וזיהוי מלא. לטענתו, המבנה הקטלוגי מבטא ניסיון למצוא משמעות, וכישלון בכך.

להלן ברצוני להדגים טענות אלה של החוקרים באמצעות דיון בשיר 'חייך ומותך אבי'. מבנה השיר 'חייך ומותך אבי' בנוי מארבעה בתים שבכל בית שתי שורות חוזרות זו עם זו, יחד עם זאת לשיר אין 'מבנה' של ממש, ברור ומוגדר וניתן לראותו כשיר שהוא די 'פתוח' במהותו-

השיר פותח בשילוב בלתי ברור בין מצבים, דמויות ומקומות, מעבר "מעניין לעניין" כפי שמתארת ויסברוד (2002):

"חייך ומותך, אבי,

מונחים לי על כתפיים.

אשתי הקטנה תביא

לנו מים".

כך, ניתן לראות כיצד בית זה משלב בשורה אחת מרחקים גדולים של זמן, ללא התקדמות ברורה- במשפט הראשון מבטא המשורר באמצעות מטאפורה הלוקחת בבת אחת את "חיי ומותו" של